

На овогодишњој церемонији уручења награда „Златни орао“, које додељује Руска академија филмске уметности и науке, 23. јануара 2009. у Москви, „Златни орао“ за најбољи неиграни филм припао је делу „Пропаст империје – византијска лекција“ аутора архимандрита Тихона – филмској причи која никога не оставља равнодушним

Пропаст империје - Византијска лекција

Б ољи познаваоци руске културне и медијске сцене сигурно ће се сложити да је један од најзначајнијих догађаја на том пољу било појављивање неиграног филма „Пропаст империје – византијска лекција“, аутора архимандрита Тихона, настојатеља Сретењског манастира у Москви, исто као и присуство тог филма на јавној сцени Русије током целе протекле године.

С обзиром да је један од копродукената филма утицајна телевизијска станица „Телеканал Русија“ (други су: Продуцентски центар „Мастерскоја“ и Сретењски манастир у Москви), филм су током 2008. године могли видети милиони гледалаца.

Очигледно су, и руска држава, и Руска православна црква врло заинтересоване за што масовнију презентацију и промоцију тог значајног и сложеног пројеката, што је углавном и остварено.

Недавно је тај филм приказан и на нашој телевизији, а појавило се и ДВД издање синхронизовано на српски језик у постпродукцији Краљевског реда витезова и под покровитељством Њ.К.В. кнегиње Линде Карађорђевић, а са благословом Руске православне цркве.

Многи људи од утицаја на јавни и друштвени живот Русије истакли су да је појављивање тог филма – догађај. Свакако да такве оцене и ексклузивност завређују и нашу пажњу.

СКЛАПАЊЕ МОЗАИКА

Аутор (сценариста и наратор) филма – архимандрит Тихон (Шевнуков) завршио је Факултет за сценарио на московском ВГИК-у, потом је провео девет година у чувеном Псковско-печерском манастиру (западна Русија према Белорусији) у послушању код старца Јована, где је примио и монашки постриг. Сада је игуман Сретењског манастира у Москви.

У једном од разговора за медије отац Тихон се присећа да је идеја за овај филм настала на једном од поклоничких путовања и током боравка у Истамбулу, некадашњем Константинопољу. Чувени град основао је император Константин Велики 325. године на месту античког града Византа на Босфору. Током владавине императора Јустинијана (482–565) подигнут је највећи хришћански храм на Истоку – Света Софија или Црква божанске мудрости. Источно римско царство, колевка православља, империја са трајањем од 1.200 година, држава чије богатство нису били само златни новци већ и највећа просвећеност тога доба, наука и култура – изазивала је завист и похлепу околних варвара.

Постојало је велико, сјајно и моћно царство, и нестало је... Судбина и слом те и такве славне империје велика је

тема и изазов чак и за једног црквеног великодостојника са дипломом ВГИК-а.

Тему и драмски оквир понудила је сама историја. Филм је, у суштини, један огромни мозаик, чији се садржај попуњава низом, што крупнијих, што ситнијих коцкица разних боја и облика које морају наћи своје место и смисао. До тих коцкица је требало доћи. Филм је у суштини велики ромејски – константинопољски мозаик по идеји оца Тихона и реализацији тима сарадника.

Прича о Ромејима почиње негде на северу Русије. У порти једног малог манастира у типичном зимском пејзажу. Добра основа и нит водиља филма је сажет и ефектан текст који зналачки приповеда сам аутор, а почиње реченицом: „1453. године пала је Византијска империја, сада ћемо видети како је до тога дошло...?“

И тако вођени сликом и речју наратора постепено откривамо како и зашто је са мапе Европе пре шест векова ишчезла једна од најмоћнијих и најдуговечнијих империја која се пружала од Гибралтара до Еуфрата – Византија. Наратор се појављује на местима која су била кључна и која сведоче о судбини и историји Византије: Истамбул (Константинопољ), Рим, Венеција, Ђенова, Босфор, тврђаве, тргови и музеји. Са тих места аутор нас филмском магијом враћа и одводи у прошлост.

Та прошлост дочарана је врло ефектно и сугестивно низом визуелних садржаја које чине: документарна грађа и снимци остатака материјалне културе, врло обимна и успела тродимензионална анимација (радило ју је девет аниматора),

стилизовани инсерти из играних филмова, затим игране сцене и секвенце – реконструкције појединих збивања и неколико комбинованих играно

-анимираних секвенци. Сви ти поступци и садржаји нуде једну врло богату (сигурно и врло скупу) визуелну форму, обogaћену музиком, шумовима и суптилном нарацијом. Филм који траје 70 минута добија облик и значење документарног, иако то заправо није, већ су у њему заступљене практично све познате врсте и поступци „прављења“ филма. Зато је он једноставно класификован као неиграни, могло би се рећи универзални облик којем се тежи. Оваква визуелна форма у многоме подсећа на познате документарне програме и садржаје канала Би-Би-Си и Хистори, али и са обележјима руске документаристичке школе.

ПАРАЛЕЛЕ

Филм „Пропаст империје – византијска лекција“ и његов аутор подсећају и на друге цивилизације и империје и њихове судбине: Римску, Кинеску, Османлијску, Аустроугарску, Британску, Руску ... Али ово је Византијска лекција. Основна теза и идеја је: величина, богатство и сјај једног друштва рабају код других завист и похлепу, а унутрашње противуречности и слабости га разарају и убрзавају његов пад. То филмско дело садржи и историјске поуке и упозорења. Један руски историчар је рекао да је тај филм „огледало посредством кога гледалац

Након двомесечне опсаде, млади султан Мехмед II (имао је само 21 годину) заузео је Константинопољ (Цариград).

Последњи византијски император Константин XI Палеолог, напуштен од свих, ускликнуо је: „Има ли кога од хришћана да ми одруби главу!?“ Није било никога.

Убио га је турски војник с леђа на градској тврђави.

Тачно 555 година од када је пао Константинопољ и са мапе Европе ишчезла Византија – колевка Православља, која је Србима и већини Словена пренела писменост, веру и православну културу, навршило се 29. маја 2008. године.

открива себе“. И, заиста, филм садржи неколико историјских часова, лекција или питања на која аутор одговара анализирајући успон и пад Византије. Седам је кључних: наследници и наслеђивање власти, економија, политика, национализам, миграције, сепаратизам, одрицање и губитак вере! Анализом и одговорима на та кључна питања долазимо до закључка како и зашто је Византија изгубила своју снагу

и смисао постојања. Шта је било пресудно: корупција, друштвено раслојавање, недовољно финансирање војске и одбране, слабљење централне власти и одвајање провинција, ривалство духовне и световне власти? Сваки од тих чинилаца, мање или више, поручује аутор филма.

У филму постоје и јасна упозорења елити одговорној за судбину државе и народа.

У руској јавности филм је изазвао велике полемике и јавну расправу баш због бројних историјских паралела, сличности и алузија на Русију нашег доба. Многи, нарочито либерални кругови, филм су видели као наручену пропагандну лекцију. Међутим, критичари радије дају примедбе на детаље, избегавајући шири историјски дискурс и разговоре о њему.

Без обзира на све алузије и историјске паралеле и поуке, та тема и историјска лекција су филмским језиком добро и ефектно испричане и заокружене. То је још једна доказ моћи и утицаја филмског медија. У њему се могу наћи и препознати и мале државе и заједнице, а готову империје.

Зато ову историјску причу и лекцију треба видети, чути и памтити. ■

Милун ВУЧЕНИЋ